

O'REILLY®

Nauka algorytmów

Poradnik pisania lepszego kodu

Helion

George Heineman

Tytuł oryginału: Learning Algorithms: A Programmer's Guide to Writing Better Code

Tłumaczenie: Tomasz Walczak

ISBN: 978-83-283-8799-7

© 2022 Helion S.A.

Authorized Polish translation of the English edition Learning Algorithms,

ISBN 9781492091066 © 2021 George T. Heineman.

This translation is published and sold by permission of O'Reilly Media, Inc., which owns or controls all rights to publish and sell the same.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage retrieval system, without permission from the Publisher.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawca dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Helion S.A.

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel. 32 231 22 19, 32 230 98 63

e-mail: helion@helion.pl

WWW: <https://helion.pl> (księgarnia internetowa, katalog książek)

Pliki z przykładami omawianymi w książce można znaleźć pod adresem:

<https://ftp.helion.pl/przyklady/naualg.zip>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres

<https://helion.pl/user/opinie/naualg>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Printed in Poland.

- [Kup książkę](#)
- [Poleć książkę](#)
- [Oceń książkę](#)

- [Księgarnia internetowa](#)
- [Lubię to! » Nasza społeczność](#)

Spis treści

Przedmowa	7
Wprowadzenie	9
1. Rozwiązywanie problemów	13
Czym jest algorytm?	13
Znajdowanie największej wartości w dowolnej liście	16
Zliczanie kluczowych operacji	17
Modele pozwalają prognozować wydajność algorytmu	18
Znajdowanie dwóch największych wartości na dowolnej liście	23
Algorytm pucharowy	26
Złożoność czasowa i pamięciowa	32
Podsumowanie	33
Ćwiczenia	34
2. Analiza algorytmów	37
Używanie modeli empirycznych do prognozowania wydajności	38
Mnożenie można wykonywać szybciej	40
Klasy złożoności	41
Analiza asymptotyczna	43
Zliczanie wszystkich operacji	46
Zliczanie wszystkich bajtów	47
Gdy zamykają się jedne drzwi, otwierają się inne	48
Wyszukiwanie binarne w tablicy	49
Prawie tak łatwe jak π	50
Dwie pieczenie na jednym ogniu	51
Łączenie wszystkich elementów	55
Dopasowywanie do krzywej a dolna i górna granica	57
Podsumowanie	58
Ćwiczenia	58

3. Lepsze życie dzięki lepszemu haszowaniu	61
Łączenie wartości z kluczami	61
Funkcje haszujące i skróty	65
Tablica z haszowaniem dla par (klucz, wartość)	67
Wykrywanie i rozwiązywanie kolizji za pomocą próbkowania liniowego	68
Tworzenie odrębnych łańcuchów dzięki listom powiązanym	73
Usuwanie elementu z listy powiązanej	76
Ocena wydajności	77
Zwiększanie rozmiaru tablic z haszowaniem	80
Analiza wydajności dynamicznych tablic z haszowaniem	84
Haszowanie doskonałe	86
Iteracyjne pobieranie par (klucz, wartość)	88
Podsumowanie	90
Ćwiczenia	90
4. Wędrownka po kopcu	95
Kopce binarne typu max	101
Wstawianie elementu (wartość, priorytet)	104
Usuwanie wartości o najwyższym priorytecie	106
Reprezentowanie kopca binarnego za pomocą tablicy	109
Implementacja „wypływania” i „zatapiania”	110
Podsumowanie	114
Ćwiczenia	115
5. Sortowanie bez tajemnic	117
Sortowanie przez przestawianie	118
Sortowanie przez wybieranie	119
Budowa algorytmu sortowania o złożoności kwadratowej	121
Analizowanie wydajności sortowania przez wstawianie i sortowania przez wybieranie	123
Rekurencja oraz podejście dziel i rządź	124
Sortowanie przez scalanie	129
Sortowanie szybkie	132
Sortowanie przez kopcowanie	135
Porównanie wydajności algorytmów o złożoności $O(N \log N)$	138
Algorytm timsort	139
Podsumowanie	141
Ćwiczenie	141

6. Drzewa binarne — nieskończoność na wyciągnięcie ręki	143
Wprowadzenie	144
Binarne drzewa poszukiwań	148
Szukanie wartości w binarnym drzewie poszukiwań	153
Usuwanie wartości z binarnego drzewa poszukiwań	154
Przechodzenie drzewa binarnego	157
Analiza wydajności binarnych drzew poszukiwań	159
Samooorganizujące się drzewa binarne	161
Analiza wydajności drzew samooorganizujących się	168
Używanie drzewa binarnego jako tablicy symboli (klucz, wartość)	169
Używanie drzewa binarnego jako kolejki priorytetowej	170
Podsumowanie	173
Ćwiczenia	174
7. Grafy — połącz punkty	177
Grafy służą do wydajnego zapisywania przydatnych informacji	177
Znajdowanie drogi w labiryncie za pomocą przeszukiwania w głąb	181
Inna strategia — przeszukiwanie wszerz	187
Grafy skierowane	193
Grafy z wagami krawędzi	199
Algorytm Dijkstry	202
Najkrótsze ścieżki dla wszystkich par	211
Algorytm Floyda-Warshalla	214
Podsumowanie	218
Ćwiczenia	218
8. Podsumowanie	221
Wbudowane typy Pythona	222
Implementowanie stosu w Pythonie	224
Implementowanie kolejek w Pythonie	225
Implementacje kopca i kolejki priorytetowej	226
Dalsza nauka	227

Wędrówka po kopcu

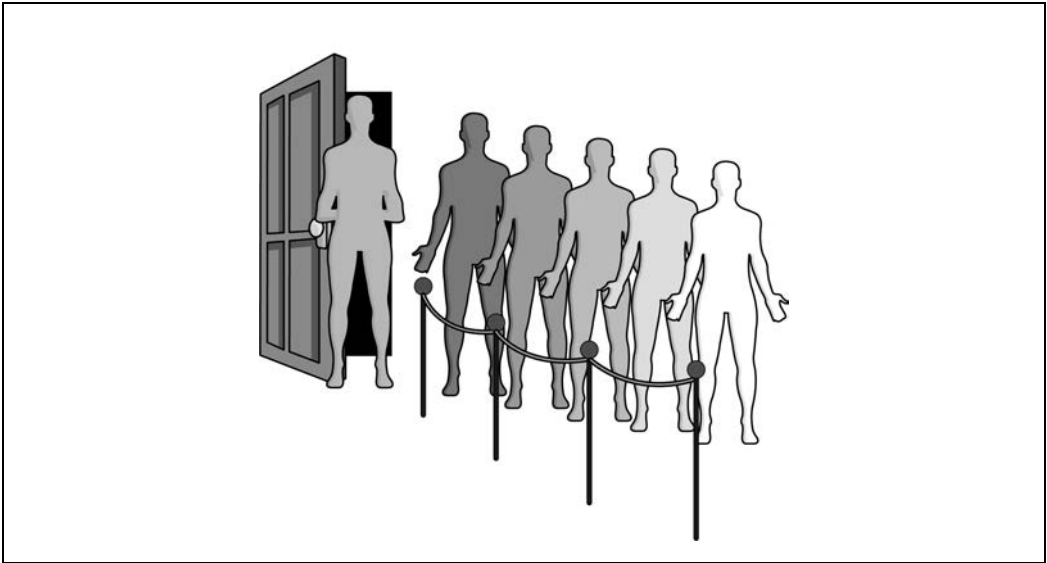
W tym rozdziale poznasz następujące zagadnienia:

- Typy danych *kolejka* i *kolejka priorytetowa*.
- Wymyślona w 1964 r. struktura danych o nazwie *kopiec binarny*, którą można zapisać w tablicy.
- W *kopcu binarnym typu max* element o wyższej wartości priorytetu jest uznawany za bardziej priorytetowy niż element o niższej wartości priorytetu. W *kopcu binarnym typu min* wyższy priorytet mają elementy o niższych wartościach priorytetu.
- Kolejowanie elementów (wartość, priorytet) w kopcu binarnym w czasie $O(\log N)$, gdzie N to liczba elementów w kopcu.
- Znajdowanie w kopcu binarnym wartości o najwyższym priorytecie w czasie $O(1)$.
- Usuwanie wartości o najwyższym priorytecie z kopca binarnego w czasie $O(\log N)$.

Co się stanie, jeśli zamiast zapisywać samą kolekcję wartości, zachowasz kolekcję elementów, z których każdy obejmuje *wartość* i powiązany z nią *priorytet* reprezentowany przez liczbę? Gdy dane są dwa elementy, ten o wyższym priorytecie jest ważniejszy niż drugi. Tym razem wyzwanie polega na tym, by umożliwić wstawianie nowych elementów (wartość, priorytet) do kolekcji oraz *usuwanie* i *zwracanie wartości elementu o najwyższym priorytecie*.

Tak działają *kolejki priorytetowe* — typ danych, który umożliwia wydajne wykonywanie operacji `enqueue(wartość, priorytet)` i `dequeue()` (usuwa wartość o najwyższym priorytecie). Kolejka priorytetowa różni się od opisanej w poprzednim rozdziale tablicy symboli, ponieważ *nie trzeba z góry znać priorytetu*, aby zażądać usunięcia wartości o najwyższym priorytecie.

Gdy popularny klub nocny staje się zbyt zatłoczony, na zewnątrz tworzy się kolejka, co ilustruje rysunek 4.1. Kiedy kolejne osoby chcą dostać się do klubu, muszą stanąć na końcu kolejki. Jako pierwsza osoba wejdzie do klubu ta, która czeka najdłużej. Tak działa ważny abstrakcyjny typ danych *kolejka*. Udostępnia ona operację `enqueue(wartość)`, która dodaje wartość jako najnowszy element na końcu kolejki, oraz operację `dequeue()`, usuwającą z kolejki najstarszą wartość. Jest to model FIFO (ang. *first in, first out*, czyli pierwszy na wejściu, pierwszy na wyjściu).

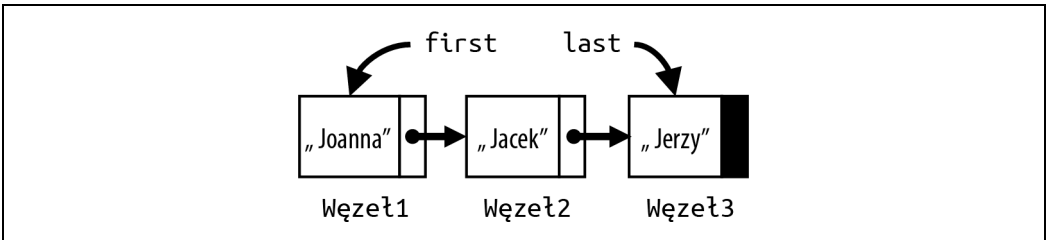

Rysunek 4.1. Oczekiwanie w kolejce w klubie nocnym

W poprzednim rozdziale opisałem listę powiązaną. Teraz użyjesz jej ponownie razem z klasą `Node`, która posłuży do przechowywania wartości (pole `value`) z kolejki:

```
class Node:
    def __init__(self, val):
        self.value = val
        self.next = None
```

Implementacja klasy `Queue` z listingu 4.1 używa tej struktury i udostępnia operację `enqueue()`, która dodaje wartość na koniec listy powiązanej. Rysunek 4.2 przedstawia wynik dodania wartości „Joanna”, „Jacek” i „Jerzy” (w takim porządku) do kolejki przed klubem nocnym.

Rysunek 4.2. Model kolejki przed klubem nocnym z trzema węzłami

„Joanna” jest pierwszym gościem pobieranym z kolejki. W kolejce pozostają wtedy dwie osoby, a pierwszą z nich jest „Jacek”.

W klasie `Queue` operacje `enqueue()` i `dequeue()` są wykonywane w stałym czasie, niezależnie od łącznej liczby wartości w kolejce.

Listing 4.1. Implementacja typu danych *Queue* bazująca na liście powiązanej

```
class Queue:
    def __init__(self):
        self.first = None      ❶
        self.last = None

    def is_empty(self):
        return self.first is None  ❷

    def enqueue(self, val):
        if self.first is None:    ❸
            self.first = self.last = Node(val)
        else:
            self.last.next = Node(val)  ❹
            self.last = self.last.next

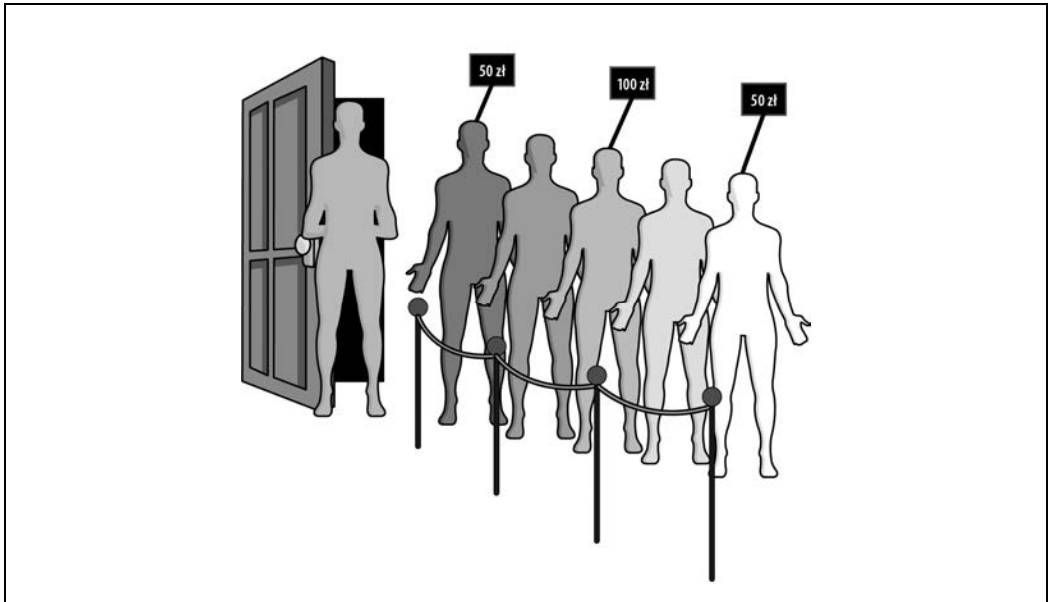
    def dequeue(self):
        if self.is_empty():
            raise RuntimeError('Kolejka jest pusta.')

        val = self.first.value    ❺
        self.first = self.first.next  ❻
        return val
```

- ❶ Początkowo pola `first` i `last` mają wartość `None`.
- ❷ Jeśli pole `first` ma wartość `None`, obiekt `Queue` jest pusty.
- ❸ Jeśli obiekt `Queue` jest pusty, do `first` i `last` należy przypisać nowo utworzony węzeł (obiekt typu `Node`).
- ❹ Jeżeli obiekt `Queue` nie jest pusty, należy dodać element po `last` i zmodyfikować element `last`, aby wskazywał nowo utworzony węzeł (obiekt typu `Node`).
- ❺ Pole `first` wskazuje węzeł zawierający wartość, jaką należy zwrócić.
- ❻ Do `first` przypisywany jest drugi węzeł z listy (jeśli taki istnieje).

A oto inny scenariusz — klub nocny decyduje się umożliwić gościom zakup specjalnej wejściówki określającej kwotę do wydania. Na przykład jeden gość może kupić wejściówkę wartą 50 zł, a inny — wejściówkę za 100 zł. Gdy klub staje się zbyt zatłoczony, goście czekają w kolejce na wejście. Jednak jako pierwsza osoba do klubu zostanie wpuszczona ta, która *posiada najdroższą wejściówkę*. Jeśli dwie osoby mają równie drogie wejściówki, do klubu wejdzie jedna z nich. Osoby bez wejściówek są traktowane tak, jakby zapłaciły 0 zł.

Na rysunku 4.3 gość pośrodku, z wejściówką za 100 zł, wejdzie do klubu jako pierwszy. Potem zostaną wpuszczone dwie osoby z wejściówkami za 50 zł (w jakiejś kolejności). Wszystkie osoby bez wejściówek są traktowane tak samo, dlatego w dalszej kolejności każda z nich może zostać wpuszczona do klubu.

Rysunek 4.3. Goście mogą wejść szybciej dzięki kupionej wejściówce

Kolejka priorytetowa nie określa, *co zrobić, gdy co najmniej dwie wartości mają ten sam najwyższy priorytet*. W niektórych implementacjach kolejka priorytetowa nie zwraca wartości w kolejności ich dodawania do kolejki. Opisana w tym rozdziale kolejka priorytetowa bazująca na kopcu nie zwraca wartości o tym samym priorytecie zgodnie z kolejnością ich zapisywania w kolejce. Wbudowany moduł `heapq` implementuje kolejkę priorytetową za pomocą kopca, co opisuję w rozdziale 8.

Ten zmodyfikowany model odpowiada abstrakcyjnemu typowi danych o nazwie *kolejka priorytetowa*. W tym typie danych nie da się wydajnie zaimplementować funkcji `enqueue()` i `dequeue()`, aby działały w stałym czasie. Jeśli używasz listy powiązanej, funkcja `enqueue()` nadal działa w czasie $O(1)$, ale `dequeue()` może wymagać sprawdzenia wszystkich wartości w kolejce priorytetowej, aby znaleźć element o najwyższym priorytecie. Tak więc dla *przypadku pesymistycznego* złożoność tej funkcji wynosi $O(N)$. Z kolei jeżeli zapiszesz wszystkie elementy posortowane według priorytetów, funkcja `dequeue()` będzie miała złożoność $O(1)$, ale funkcja `enqueue()` dla *przypadku pesymistycznego* będzie miała złożoność $O(N)$, co wynika z konieczności znalezienia miejsca wstawiania nowej wartości.

Na podstawie dotychczasowych rozważań można zaproponować pięć struktur, w których do zapisywania elementów (wartość, priorytet) używane są obiekty typu `Entry`:

Tablica

Jest to *tablica nieposortowanych elementów*, która nie ma określonej struktury i wymaga liczenia na szczęście. Funkcja `enqueue()` działa tu w czasie stałym, ale funkcja `dequeue()` musi przeszukać całą tablicę, aby znaleźć wartość o najwyższym priorytecie do usunięcia i zwrócenia. Ponieważ tablica ma stałą wielkość, taka kolejka priorytetowa może się zapełnić.

Wbudowane operacje

Używana jest tu *lista nieposortowana*, dla której działają wbudowane operacje Pythona. Wydajność jest tu podobna do wydajności dla *tablicy*.

Posortowana tablica

Tablica zawierająca elementy posortowane rosnąco według priorytetów. W funkcji enqueue() używana jest odmiana wyszukiwania binarnego w tablicy (z listingu 2.4) do znajdowania miejsca, w którym należy umieścić element. Następnie trzeba ręcznie przesunąć elementy tablicy, aby zrobić miejsce na nową wartość. Funkcja dequeue() działa w stałym czasie, ponieważ elementy są posortowane, a wartość o najwyższym priorytecie znajduje się na końcu tablicy. Ponieważ tablica ma stałą wielkość, taka kolejka priorytetowa może się zapełnić.

Lista powiązana

Jest to lista powiązana elementów, na której pierwszy element ma najwyższy priorytet z wszystkich wartości, a każdy kolejny ma priorytet nie większy od poprzedniego. W tej implementacji nowe wartości są dodawane do kolejki w odpowiednim miejscu listy powiązanej, dzięki czemu funkcja dequeue() działa w stałym czasie.

Posortowana lista

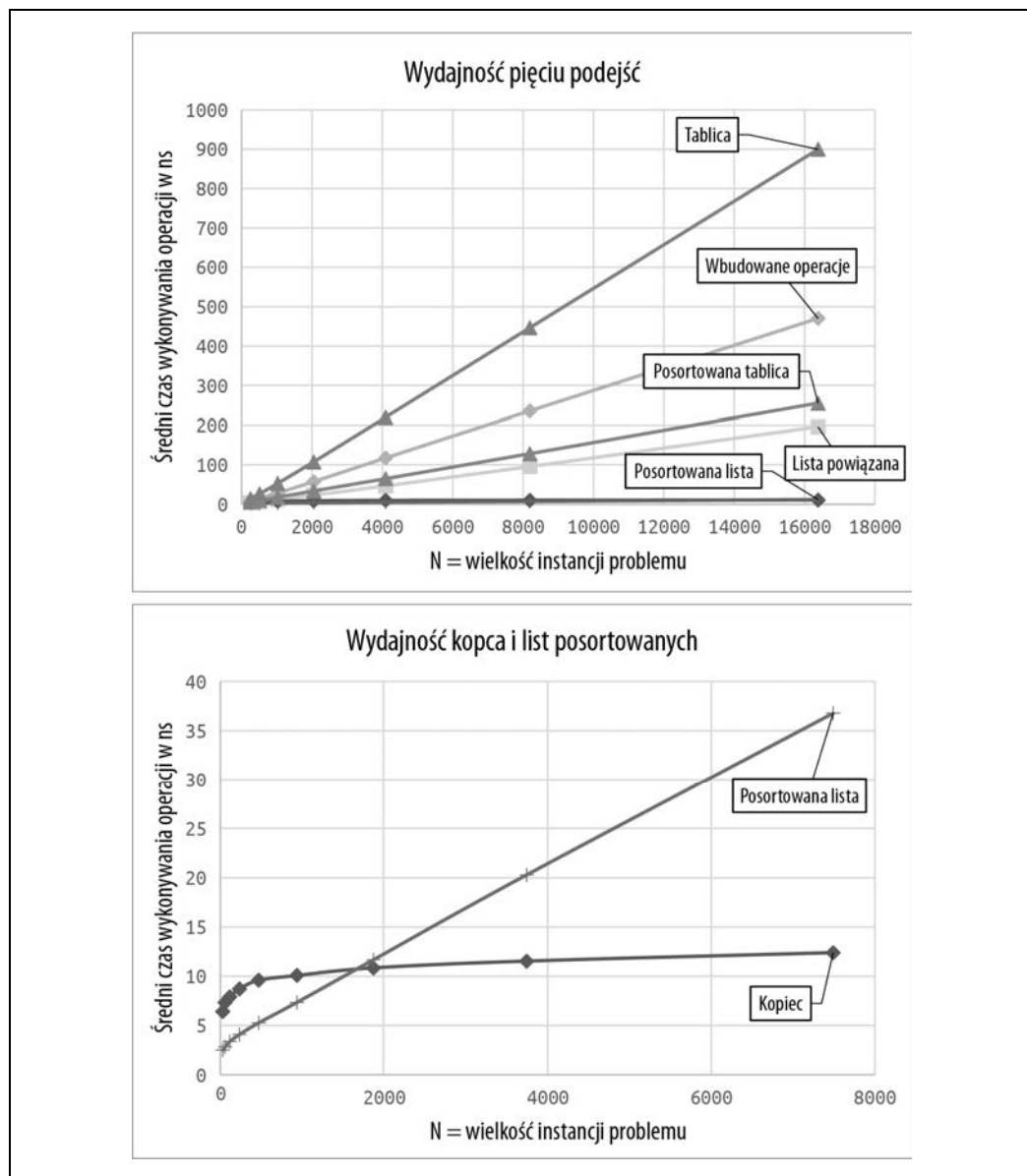
Jest to lista Pythona zawierająca elementy posortowane rosnąco według priorytetów. W funkcji enqueue() używana jest odmiana wyszukiwania binarnego w tablicy do dynamicznego umieszczania elementów w odpowiednim miejscu. Funkcja dequeue() działa w stałym czasie, ponieważ element o najwyższym priorytecie zawsze znajduje się na końcu listy.

Aby porównać te implementacje, zaprojektowałem eksperyment, który wykonuje $3N/2$ operacji enqueue() i $3N/2$ operacji dequeue(). W każdej implementacji mierzony jest łączny czas wykonywania, który dzielony jest przez $3N$, aby obliczyć średni koszt operacji. W tabeli 4.1 pokazane jest, że tablica o stałej wielkości daje najgorsze wyniki, a wbudowane listy Pythona pozwalają o połowę skrócić czas. Tablica posortowanych elementów pozwala przyspieszyć pracę jeszcze o połowę, a listy powiązane powodują dalszy wzrost wydajności o 20%. Zdecydowanym zwycięzcą jest jednak posortowana *lista*.

Tabela 4.1. Średnia wydajność operacji (czas w ns) dla instancji problemu o wielkości N

N	Kopiec	Posortowana lista	Lista powiązana	Posortowana tablica	Wbudowane listy	Tablica
256	6,4	2,5	3,9	6,0	8,1	13,8
512	7,3	2,8	6,4	9,5	14,9	26,4
1024	7,9	3,4	12,0	17,8	28,5	52,9
2048	8,7	4,1	23,2	33,7	57,4	107,7
4096	9,6	5,3	46,6	65,1	117,5	220,3
8192	10,1	7,4	95,7	128,4	235,8	446,6
16 384	10,9	11,7	196,4	255,4	470,4	899,9
32 768	11,5	20,3	—	—	—	—
65 536	12,4	36,8	—	—	—	—

W wymienionych technikach średni koszt wykonywania operacji enqueue() i dequeue() rośnie wprost proporcjonalnie do N. W kolumnie *Kopiec* w tabeli 4.1 pokazana jest wydajność dla struktury danych Heap. Średni koszt rośnie tu proporcjonalnie do $\log(N)$, co ilustruje rysunek 4.4. Dlatego implementacja używająca tej struktury jest znacznie wydajniejsza od implementacji bazującej na posortowanych listach Pythona. Na złożoność logarytmiczną wskazuje stały wzrost czasu działania przy podwajaniu się wielkości problemu. W tabeli 4.1 widać, że każde podwojenie wielkości problemu skutkuje wzrostem czasu o ok. 0,8 nanosekundy.

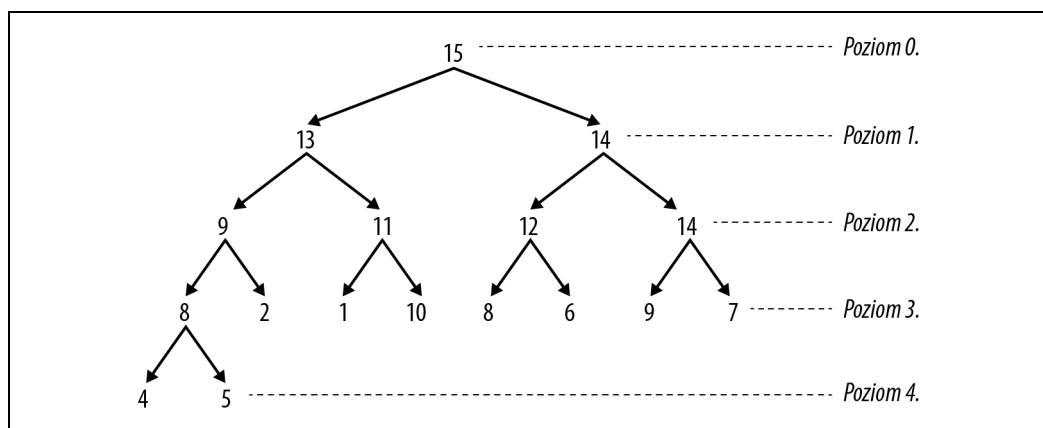
Rysunek 4.4. Złożoność $O(\log N)$ kopca (struktura Heap) jest lepsza niż złożoność $O(N)$ pozostałych technik

Struktura danych o nazwie *kopiec* została wymyślona w 1964 roku. Operacje na kolejce priorytetowej wykonywane z użyciem kopca mają złożoność $O(\log N)$. W tym rozdziale nie są istotne wartości dodawane do kolejki. Mogą to być łańcuchy znaków, liczby, a nawet grafiki — nie ma to znaczenia. Istotne są tylko wartości priorytetu każdego elementu. W każdym z pozostałych rysunków w tym rozdziale pokazane są tylko priorytety elementów dodanych do kolejki. Gdy dane są dwa elementy w kopcu typu max, ten o priorytecie o większej wartości ma wyższy priorytet.

Kopiec ma znaną od początku wielkość maksymalną M i może pomieścić $N < M$ elementów. Teraz omówię strukturę kopca, pokażę, że może zwiększać się i zmniejszać (w granicach wielkości maksymalnej), a także wyjaśnię, jak N elementów kopca jest zapisywanych w zwykłej tablicy.

Kopce binarne typu max

Ten pomysł może wydawać się dziwny, ale co się stanie, jeśli tylko „częściowo posortujesz” elementy? Rysunek 4.5 ilustruje kopiec typu max zawierający 17 elementów. Dla każdego elementu *pokazany jest tylko priorytet*. Widać tu, że na poziomie 0 znajduje się jeden element; ma on najwyższy priorytet spośród wszystkich elementów kopca typu max. Strzałka w $x \rightarrow y$ oznacza, że priorytet elementu x jest większy lub równy względem priorytetu elementu y .

Rysunek 4.5. Przykładowy kopiec binarny typu max

Te elementy nie są w pełni posortowane, jak byłyby posortowane na liście, dlatego trzeba chwilę poszukać, aby znaleźć element o najniższym priorytecie (wskazówka — znajduje się on na poziomie 3.). Jednak uzyskana struktura ma kilka przydatnych cech. Na poziomie 1. znajdują się dwa elementy. Jeden z nich musi mieć drugi najwyższy priorytet (lub równy najwyższemu, prawda?). Każdy poziom k *oprócz ostatniego* jest *pełny* i zawiera 2^k elementów. Tylko najniższy poziom jest niepełny (tu ma 2 elementy z możliwych 16) i jest zapełniany od lewej do prawej. Na rysunku widać też, że ten sam priorytet może występować w kopcu wielokrotnie. W pokazanym kopcu powtarzają się priorytety 8 i 14.

Z każdego elementu wychodzą nie więcej niż dwie strzałki, dlatego jest to *kopiec binarny typu max*. Przyjrzyj się elementowi z poziomu 0. Element ten ma priorytet 15. Pierwszy element z poziomu 1. (o priorytecie 13) to *lewe dziecko*; drugi element z poziomu 1. (o priorytecie 14) to *prawe dziecko*. Element o priorytecie 15 to *rodzic* dwóch dzieci z poziomu 1.

Oto zestawienie cech kopca binarnego typu max:

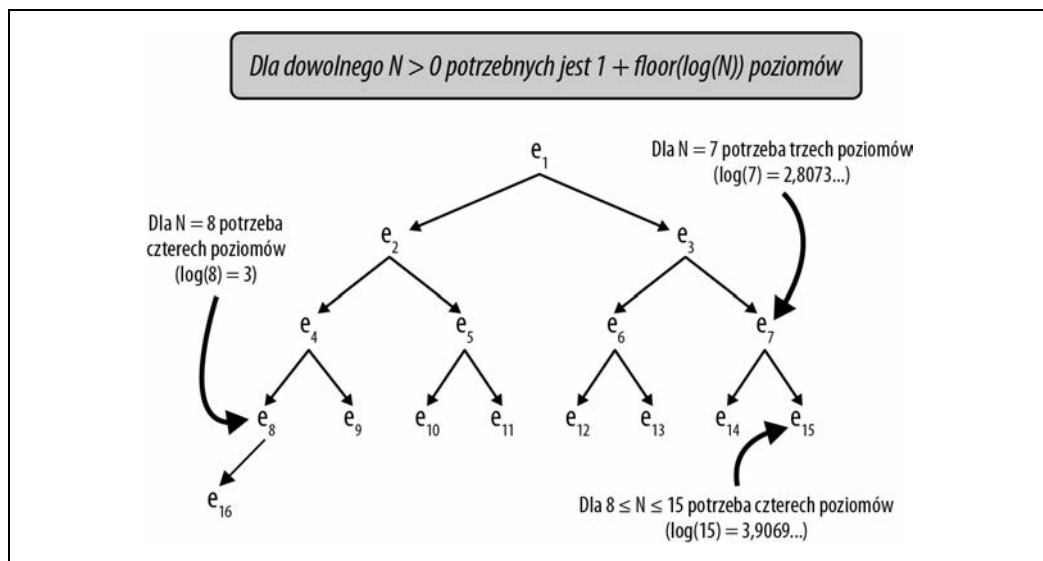
Uporządkowanie elementów kopca

Priorytet elementu jest większy lub równy względem priorytetów lewego i prawego dziecka (jeśli te istnieją). Priorytet każdego elementu (oprócz elementu z najwyższego poziomu) jest mniejszy lub równy względem priorytetu rodzica.

Struktura kopca

Każdy poziom k musi być zapełniony 2^k elementami (od lewej do prawej), zanim dodany zostanie jakikolwiek element na poziomie $k + 1$.

Gdy kopiec binarny zawiera tylko jeden element, występuje tylko jeden poziom, 0., ponieważ $2^0 = 1$. Ile poziomów jest potrzebnych w kopcu binarnym przechowującym $N > 0$ elementów? Należy zdefiniować matematyczny wzór $L(N)$, który zwraca liczbę poziomów potrzebnych dla N elementów. Rysunek 4.6 przedstawia wizualizację pomagającą ustalić $L(N)$. Widocznych jest tu 16 elementów, każdy oznaczony indeksem. Indeksowanie rozpoczyna się od góry (e_1), a indeksy rosną od lewej do prawej do momentu, gdy na danym poziomie nie ma już więcej elementów. Potem indeksowanie jest kontynuowane od pierwszego od lewej elementu na następnym poziomie.

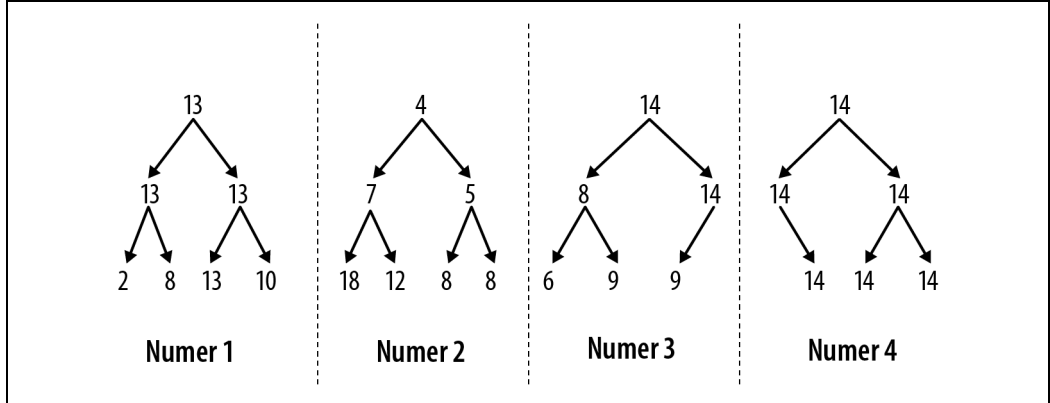
Rysunek 4.6. Określanie liczby poziomów potrzebnych w kopcu binarnym z N elementami

Gdy kopiec zawiera tylko siedem elementów, potrzebne są trzy poziomy z elementami od e_1 do e_7 . Dla ośmiu elementów potrzebne są cztery poziomy. Jeśli przyjrzyysz się lewym strzałkom, zobaczysz, że indeksy tworzą wzór — e_1, e_2, e_4, e_8 i e_{16} . Są to potęgi dwójki. Okazuje się, że $L(N) = 1 + \text{floor}(\log(N))$.

Każdy nowy poziom w kopcu binarnym zawiera więcej elementów niż łączna liczba elementów na *wszystkich wcześniejszym poziomach*. Gdy zwiększysz wysokość kopca binarnego o jeden poziom, kopiec binarny będzie mieścił ponad dwukrotnie więcej elementów (w sumie $2N + 1$, gdzie N to liczba istniejących elementów)!

Z omówienia logarytmów powinieneś pamiętać, że podwojenie N powoduje zwiększenie wartości $\log(N)$ o 1. Matematycznie jest to zapisywane tak — $\log(2N) = 1 + \log(N)$. Które z czterech struktur z rysunku 4.7 są poprawnymi kopcami binarnymi typu max?

Rysunek 4.7. Które z tych struktur są poprawnymi kopcami binarnymi typu max?

Najpierw sprawdź kształt każdej z tych struktur. Wersje numer 1 i 2 są akceptowalne, ponieważ każdy poziom jest pełny. Struktura numer 3 też jest poprawna, ponieważ niepełny jest tylko ostatni poziom, który zawiera trzy (z możliwych czterech) elementy zapisane od lewej do prawej. Wersja numer 4 narusza właściwość struktury kopca, ponieważ ostatni poziom zawiera trzy elementy, ale brakuje w nim pierwszego elementu od lewej.

Teraz rozważ właściwość uporządkowania kopca binarnego typu max. Ta właściwość wymaga, aby priorytet każdego rodzica był większy lub równy względem priorytetów jego dzieci. Wersja numer 1 jest poprawna, o czym można się przekonać, sprawdzając każdą możliwą strzałkę. Wersja numer 3 jest niepoprawna, ponieważ element o priorytecie osiem ma prawe dziecko o wyższym priorytecie, dziewięć. Struktura numer 2 jest niepoprawna, ponieważ element o priorytecie cztery z poziomu 0. ma niższy priorytet niż oba elementy potomne.

Struktura numer 2 jest poprawnym przykładem *kopca binarnego typu min*, w którym priorytet każdego rodzica jest niższy lub równy względem priorytetów jego dzieci. Kopce binarne typu min zastosujesz w rozdziale 7.

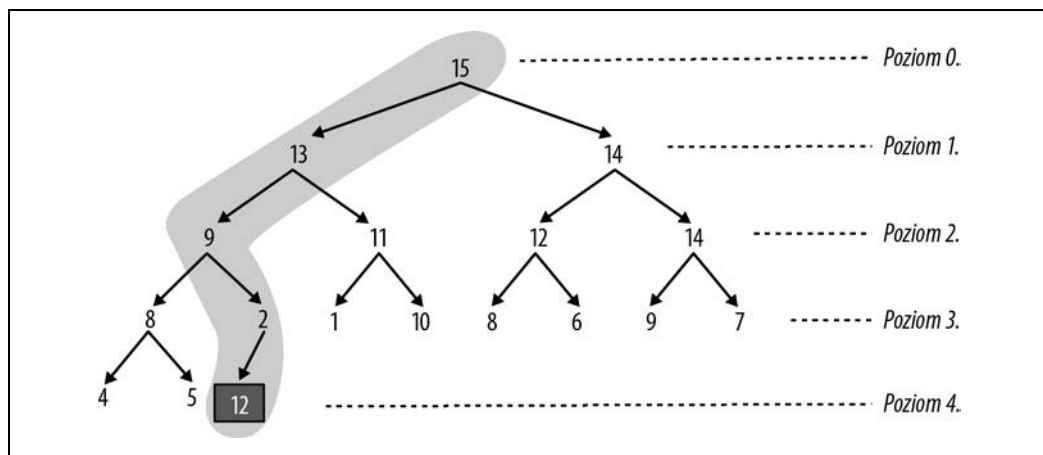
Należy zapewnić, że obie właściwości kopców zostaną zachowane po wykonaniu operacji `enqueue()` i `dequeue()` (ta druga usuwa element o najwyższym priorytecie z kopca typu max). Jest to ważne, ponieważ dalej wykażę, że obie te operacje działają w czasie $O(\log N)$, co oznacza znaczną poprawę względem technik przedstawionych wcześniej w tabeli 4.1, dla których funkcje `enqueue()` i `dequeue()` mają dla *przypadku pesymistycznego* złożoność $O(N)$.

Wstawianie elementu (wartość, priorytet)

Gdzie należy wstawić nowy element po wywołaniu enqueue(wartość, priorytet) dla kopca binarnego typu max? Oto strategia, która zawsze się sprawdza:

- Umieść nowy element w pierwszej dostępnej pustej lokalizacji na ostatnim poziomie.
- Jeśli ten poziom jest pełny, powiększ kopiec o dodatkowy poziom i umieść nowy element na pozycji pierwszej od lewej na nowym poziomie.

Na rysunku 4.8 nowy element o priorytecie 12 jest wstawiany na trzeciej pozycji na poziomie 4. Właściwość struktury kopca zostaje zachowana, ponieważ elementy z niepełnego poziomu 4. rozpoczynają się od elementu pierwszego od lewej, a na poziomie tym nie występują luki. Może się jednak zdarzyć, że właściwość uporządkowania kopca została naruszona.

Rysunek 4.8. Pierwszy krok przy wstawianiu elementu polega na umieszczeniu go na następnej dostępnej pozycji

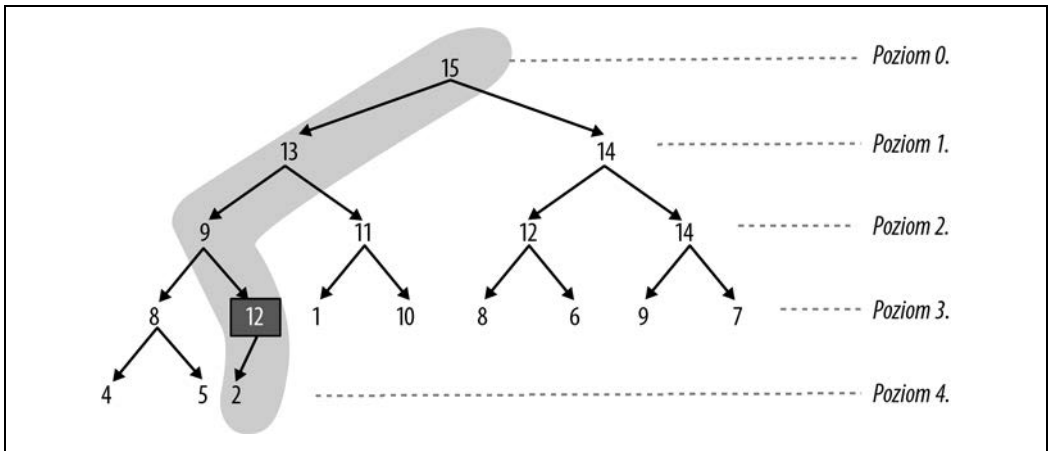
Dobra wiadomość jest taka, że wystarczy zmienić uporządkowanie elementów na *ścieżce* od nowo dodanej wartości do pierwszego elementu z poziomu 0. Na rysunku 4.10 pokazany jest efekt przywrócenia uporządkowania kopca. Widać tu, że elementy na wyróżnionej ciemniejszym kolorem ścieżce zostały odpowiednio przestawione, tak aby były uporządkowane malejąco od góry do dołu (kolejne elementy mogą też być równe).

Ścieżka do określonego elementu w kopcu binarnym to sekwencja wyznaczona przez strzałki (lewe i prawe) od pojedynczego elementu z poziomu 0. do szukanego elementu.

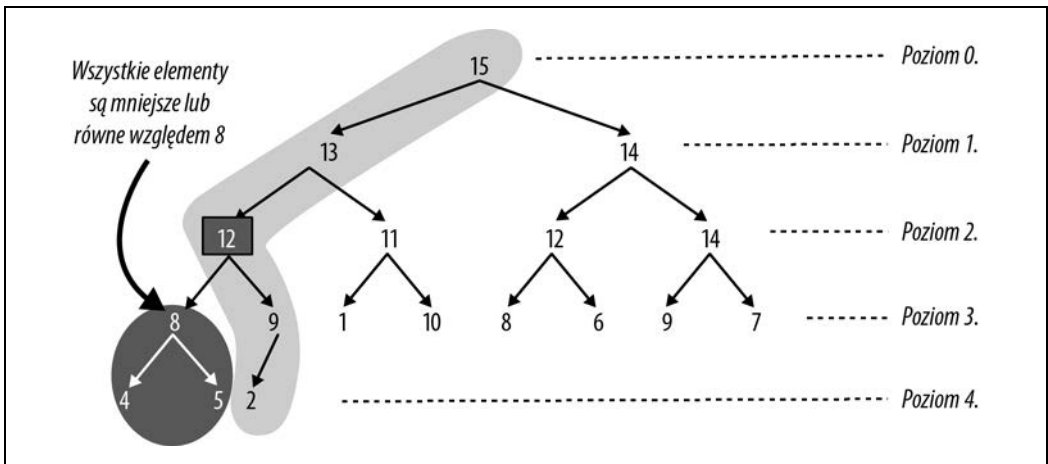
W procesie modyfikowania kopca typu max w taki sposób, by zachowana została właściwość uporządkowania, nowo dodany element „wypływa” wzdłuż ścieżki do odpowiedniej lokalizacji w wyniku przestawiania par elementów. Na rysunku 4.8 widać, że nowo dodany element o priorytecie 12 narusza właściwość uporządkowania kopca, ponieważ ma priorytet większy niż priorytet rodzica (równy 2). *Przestaw te dwa elementy, aby powstał kopiec typu max pokazany na rysunku 4.9, i kontynuuj ten proces, idąc w górę.*

Rysunek 4.9. W drugim kroku element jest w razie potrzeby przenoszony o poziom w górę

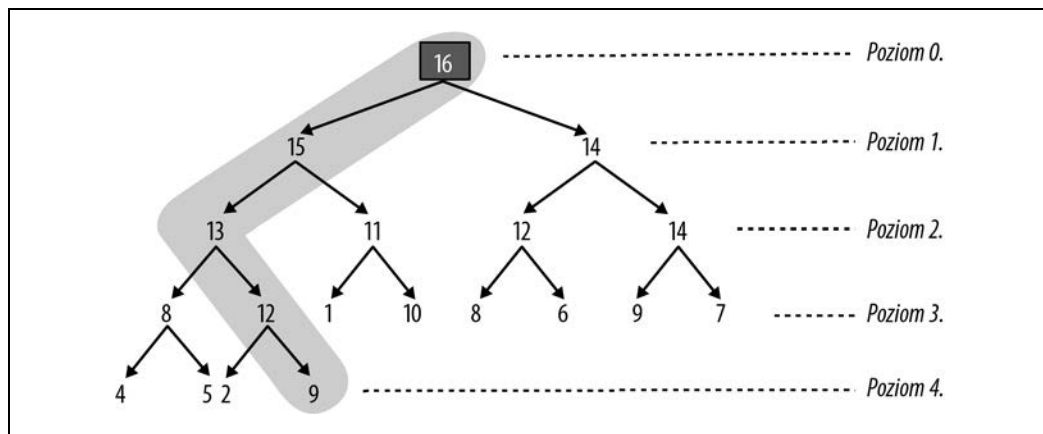
Od priorytetu 12 w dół wartości tworzą poprawny kopiec binarny typu max z dwoma elementami. Jednak element o priorytecie 12 nadal narusza właściwość uporządkowania, ponieważ jego rodzic ma niższy priorytet, 9. Przetaw więc nowy element z rodzicem, tak jak jest to pokazane na rysunku 4.10.

Rysunek 4.10. W trzecim kroku element jest w razie potrzeby przenoszony o poziom w górę

Na rysunku 4.10 od wyróżnionego elementu o priorytecie 12 w dół struktura jest poprawnym kopcem binarnym typu max. W momencie przestawiania elementów o priorytetach 9 i 12 nie musiałeś przejmować się elementami znajdującymi się poniżej elementu o priorytecie 8, ponieważ wiadomo, że wszystkie one mają priorytety mniejsze lub równe względem 8. Oznacza to, że mają one priorytet niższy niż 12. Ponieważ priorytet 12 jest mniejszy niż priorytet rodzica (13), właściwość uporządkowania kopca jest spełniona.

Spróbuj samodzielnie prześledzić operację enqueue (wartość, 16) w kopcu pokazanym na rysunku 4.10. Nowy element początkowo jest umieszczany na czwartej pozycji na poziomie 4, jako prawe dziecko elementu o priorytecie 9. Nowy element „wypływa” aż do poziomu 0., co daje w efekcie kopiec binarny typu max pokazany na rysunku 4.11.

Rysunek 4.11. Dodawanie elementu o priorytecie 16., który „wypływa” na samą górę

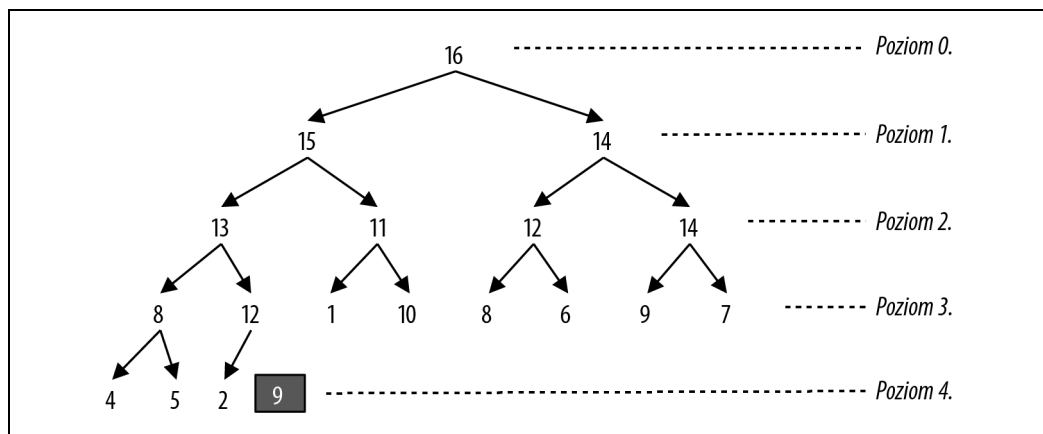
Przypadek pesymistyczny ma miejsce, gdy dodawany jest element o priorytecie wyższym niż innych elementów kopca binarnego typu max. Liczba elementów na ścieżce wynosi $1 + \text{floor}(\log(N))$, co oznacza, że największa liczba przestawień jest o jeden mniejsza i wynosi $\text{floor}(\log(N))$. Teraz możemy jednoznacznie stwierdzić, że złożoność czasowa przebudowy kopca binarnego typu max w operacji enqueue () wynosi $O(\log N)$. Jednak ten świetny wynik dotyczy tylko połowy problemu, ponieważ dodatkowo trzeba zagwarantować wydajne usuwanie elementu o najwyższym priorytecie z kopca.

Usuwanie wartości o najwyższym priorytecie

Znajdowanie elementu o najwyższym priorytecie w kopcu binarnym typu max jest proste — zawsze jest to pojedynczy element z poziomu 0. Nie można jednak po prostu usunąć tego elementu, ponieważ naruszona zostanie struktura kopca — na poziomie 0. powstanie luka. Na szczęście istnieje strategia wykonywania operacji dequeue (), która pozwala usunąć górny element i wydajnie przebudować kopiec binarny typu max. Przedstawiam ją na następnych rysunkach:

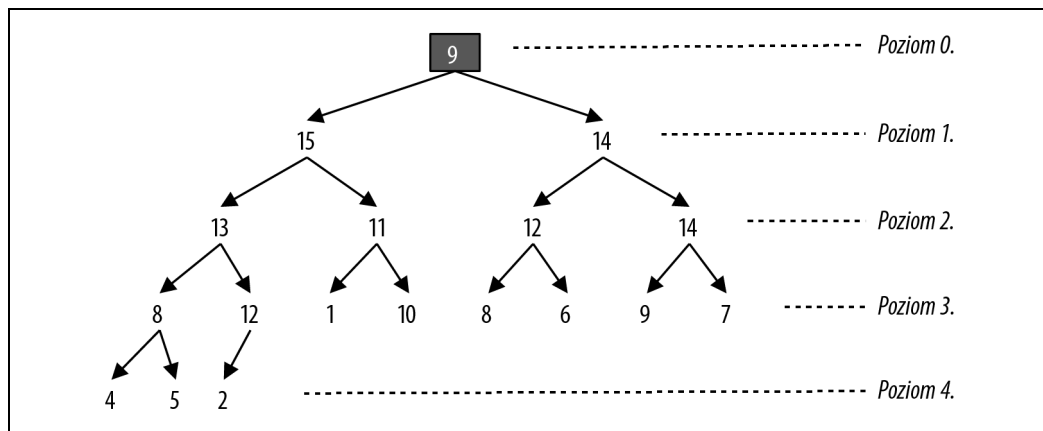
1. Usuń pierwszy od prawej element z dolnego poziomu i zapamiętaj go. Wynikowa struktura jest zgodna z właściwościami uporządkowania i struktury kopca.
2. Zapisz wartość elementu o najwyższym priorytecie (z poziomu 0.), aby można ją było zwrócić.
3. Zastąp element z poziomu 0. elementem usuniętym z dolnego poziomu kopca. Może to naruszyć właściwość uporządkowania kopca.

Aby wykonać zadanie, należy najpierw usunąć i zapamiętać element o priorytecie 9, co ilustruje rysunek 4.12. Wynikowa struktura nadal jest kopcem. Następnie zapisz wartość powiązaną z elementem o najwyższym priorytecie z poziomu 0., aby można ją było zwrócić (nie jest to pokazane na rysunku).

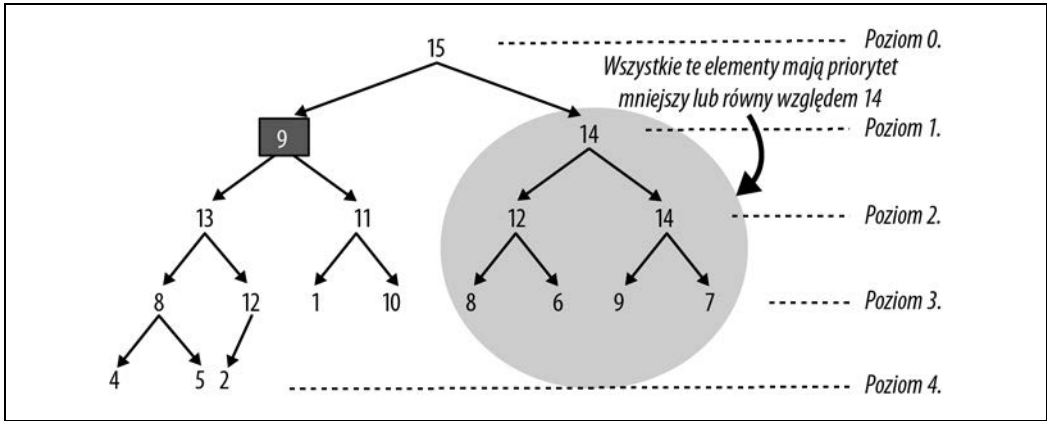
Rysunek 4.12. Pierwszy krok polega na usunięciu ostatniego elementu z dolnego poziomu

W ostatnim kroku zastąp pojedynczy element z poziomu 0. usuniętym elementem. Powstanie nieprawidłowy kopiec widoczny na rysunku 4.13. Widać tu, że priorytet jednego elementu z poziomu 0. nie jest większy niż priorytety jego lewego dziecka (15) i prawego dziecka (14). Aby naprawić ten kopiec, musisz „zatopić” przeniesiony element, by znalazł się na pozycji na niższym poziomie kopca. Trzeba to zrobić tak, aby właściwość uporządkowania kopca ponownie była spełniona.

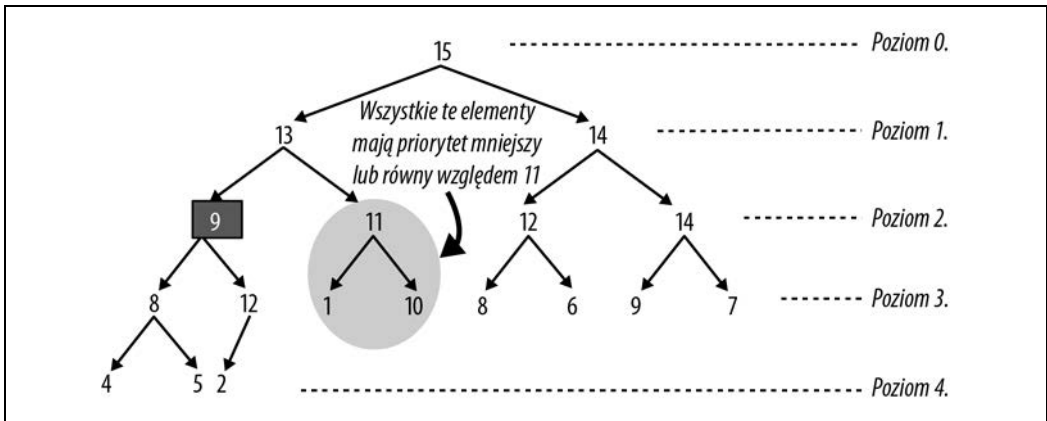
Rysunek 4.13. Nieprawidłowy kopiec powstały w wyniku wstawienia ostatniego elementu na poziomie 0.

Zacznij od błędnego elementu (czyli elementu o priorytecie 9 z poziomu 0.). Ustal, które z jego dzieci (lewe czy prawe) ma wyższy priorytet. Jeśli istnieje tylko lewe dziecko, uwzględnij tylko je. W tym przykładzie lewe dziecko ma wyższy priorytet (15) niż prawe (14). Rysunek 4.14 przedstawia efekt przestawienia elementu z poziomu 0. z dzieckiem o wyższym priorytecie.

Rysunek 4.14. Przesławienie górnego elementu z jego lewym dzieckiem (jest to dziecko o wyższym priorytecie)

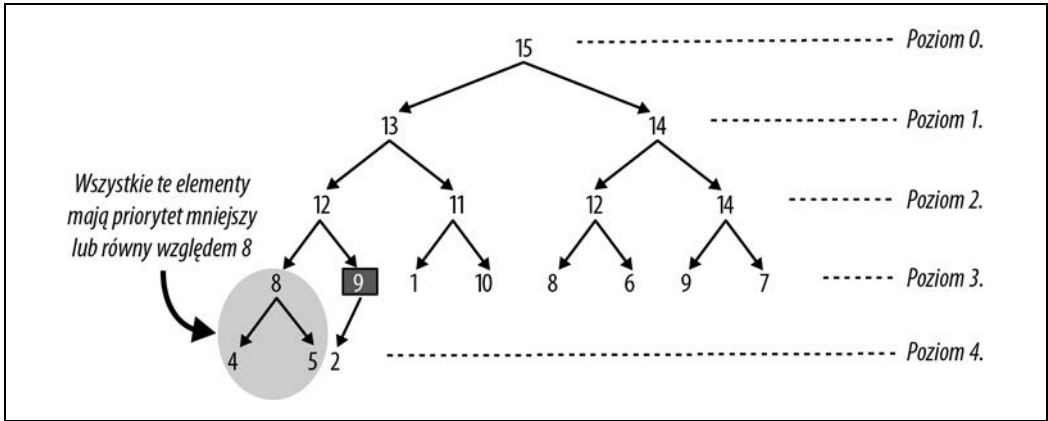
Widać tu, że cała podstruktura rozpoczynająca się od elementu o priorytecie 14 z poziomu 1. jest poprawnym kopcem binarnym typu max, dlatego nie wymaga zmian. Jednak świeżo przesławiony element o priorytecie 9. narusza właściwość uporządkowania kopca (ma mniejszy priorytet niż każde z jego dzieci). Dlatego należy kontynuować „zatapianie” go, tym razem po lewej stronie, ponieważ lewy element ma wyższy priorytet (13) z dwójki dzieci. Ilustruje to rysunek 4.15.

Rysunek 4.15. „Zatapianie” elementu o dodatkowy poziom

To już prawie koniec! Na rysunku 4.15 widać, że wśród dzieci elementu o priorytecie 9 wyższy priorytet (12) ma dziecko prawe. Dlatego przesław odpowiednie elementy, co ostatecznie pozwoli spełnić właściwość uporządkowania kopca. Przedstawia to rysunek 4.16.

Inaczej niż przy dodawaniu nowego elementu do kolejki priorytetowej, tu nie ma prostej ścieżki przesławionych elementów, jednak mimo to można ustalić maksymalną liczbę powtórzeń operacji „zatapiania”. Jest ona o jeden mniejsza niż liczba poziomów w kopcu binarnym typu max i wynosi $\text{floor}(\log(N))$.

Rysunek 4.16. Wynikowy kopiec po „zatopieniu” elementu, by dotarł do prawidłowej lokalizacji

Możesz też zliczyć porównania priorytetów dwóch elementów. W każdy krok „zatapiania” potrzebne są maksymalnie dwa porównania — jedno w celu znalezienia większego priorytetu wśród dzieci i jedno w celu stwierdzenia, czy priorytet rodzica jest wyższy niż większy z priorytetów dzieci. Oznacza to, że w sumie liczba porównań jest nie większa niż $2 \cdot \text{floor}(\log(N))$.

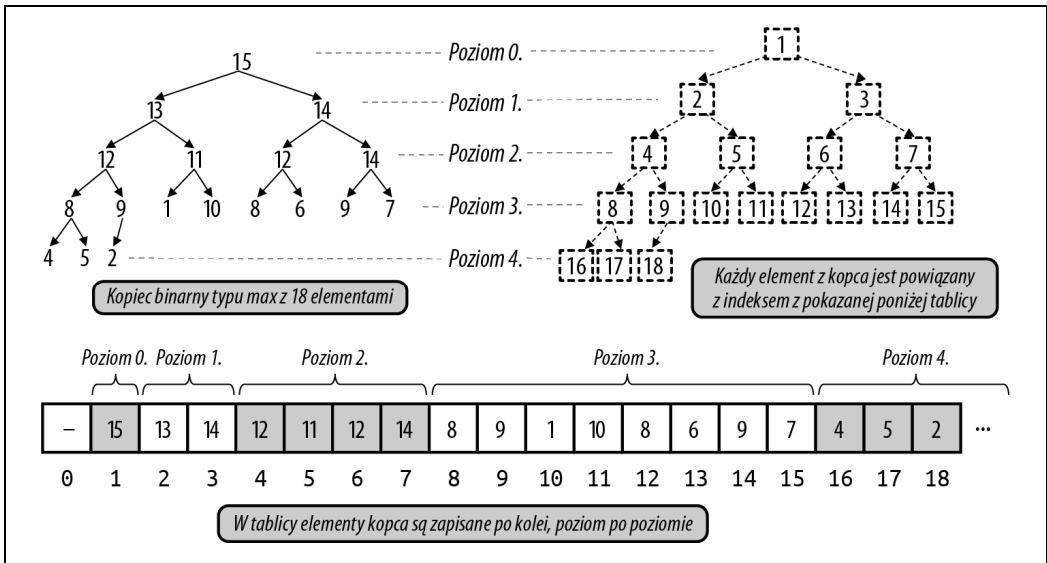
Bardzo ważne jest to, że w przypadku pesymistycznym kopiec binarny typu max umożliwia dodawanie elementu i usuwanie elementu o najwyższym priorytecie w czasie wprost proporcjonalnym do $\log(N)$. Teraz pora przejść od teorii do praktyki i pokazać, jak zaimplementować kopiec binarny z użyciem zwykłej tablicy.

Czy zauważyłeś, że właściwość struktury kopca gwarantuje, iż można wczytać wszystkie elementy po kolei od lewej do prawej, począwszy od poziomu 0. przez każdy kolejny poziom? Można wykorzystać to spostrzeżenie i zapisać kopiec binarny w zwykłej tablicy.

Reprezentowanie kopca binarnego za pomocą tablicy

Rysunek 4.17 pokazuje, jak zapisać kopiec binarny typu max z $N = 18$ elementami w stałej tablicy o wielkości $M > N$. Ten pięciopozomowy kopiec można umieścić w standardowej tablicy, odwzorowując każdą pozycję z kopca binarnego na unikatowy indeks. Każde pole z obramowaniem z kreską zawiera liczbę całkowitą, która odpowiada indeksowi z tablicy reprezentującemu dany element z kopca binarnego. Także tu w kopcu binarnym pokazują tylko priorytety elementów.

Każdy element jest powiązany z pozycją w tablicy `storage[]`. Aby uprościć obliczenia, pozycja `storage[0]` nie jest używana i nigdy nie zawiera elementu. Pierwszy element, o priorytecie 15, jest umieszczany na pozycji `storage[1]`. Widać tu, że lewe dziecko, o priorytecie 13, jest umieszczane na pozycji `storage[2]`. Jeśli element z pozycji `storage[k]` ma lewe dziecko, znajduje się ono na pozycji `storage[2*k]`. Rysunek 4.17 potwierdza tę obserwację (wystarczy przyjrzeć się polom z obramowaniem z kreską). Podobnie, jeśli element z pozycji `storage[k]` ma prawe dziecko, znajduje się ono na pozycji `storage[2*k+1]`.

Rysunek 4.17. Zapisywanie kopca binarnego typu max w tablicy

Dla $k > 1$ rodzic elementu z pozycji `storage[k]` znajduje się na pozycji `storage[k//2]`. Wartość $k//2$ to liczba całkowita uzyskana przez zaokrąglenie w dół wyniku dzielenia k przez 2. Umieszczenie pierwszego elementu z kopca na pozycji `storage[1]` pozwala wykonać dzielenie całkowitoliczbowe w celu obliczenia lokalizacji rodzica danego elementu. Na przykład rodzic elementu z pozycji `storage[5]` (o priorytecie 11) znajduje się na pozycji `storage[2]`, ponieważ $5//2 = 2$.

Element z pozycji `storage[k]` jest poprawny, jeśli $0 < k \leq N$, gdzie N to liczba elementów w danym kopcu binarnym typu max. To oznacza, że element z pozycji `storage[k]` nie ma dzieci, jeśli $2 \cdot k > N$. Na przykład element z pozycji `storage[10]` (o priorytecie 1) nie ma lewego dziecka, ponieważ $2 \cdot 10 = 20 > 18$. Wiadomo też, że element z pozycji `storage[9]` (który przez zbieg okoliczności ma priorytet 9) nie ma prawego dziecka, ponieważ $2 \cdot 9 + 1 = 19 > 18$.

Implementacja „wyływania” i „zatapiania”

Proces tworzenia kopca binarnego typu max zaczynaj od utworzenia klasy `Entry`, która obejmuje pole z wartością (`value`) i pole z powiązaniem priorytetem (`priority`):

```
class Entry:
    def __init__(self, v, p):
        self.value = v
        self.priority = p
```

Kod z listingu 4.2 zapisuje kopiec binarny typu max w tablicy `storage`. W momencie tworzenia obiektu długość tablicy `storage` jest o 1 większa niż parametr `size`, aby można było przeprowadzić opisane wcześniej obliczenia, w których pierwszy element jest zapisywany na pozycji `storage[1]`.

Używane są tu dwie metody pomocnicze, które upraszczają omawianie kodu. Wielokrotnie widziałeś już, jak sprawdzałem, czy jeden z elementów ma większy priorytet niż inny element. Funkcja `less(i, j)` zwraca wartość `True`, gdy priorytet elementu z pozycji `storage[i]` jest mniejszy od priorytetu elementu z pozycji `storage[j]`. Ponadto w trakcie „wypływania” lub „zatapiania” elementów trzeba przestawiać dwa elementy. Funkcja `swap(i, j)` przestawia elementy z pozycji `storage[i]` i `storage[j]`.

Listing 4.2. Implementacja kopca z funkcjami `enqueue()` i `swim()`

```
class PQ:
    def less(self, i, j):                ❶
        return self.storage[i].priority < self.storage[j].priority

    def swap(self, i, j):                ❷
        self.storage[i],self.storage[j] = self.storage[j],self.storage[i]

    def __init__(self, size):           ❸
        self.size = size
        self.storage = [None] * (size+1)
        self.N = 0

    def enqueue(self, v, p):            ❹
        if self.N == self.size:
            raise RuntimeError ('Kolejka priorytetowa jest pełna!')

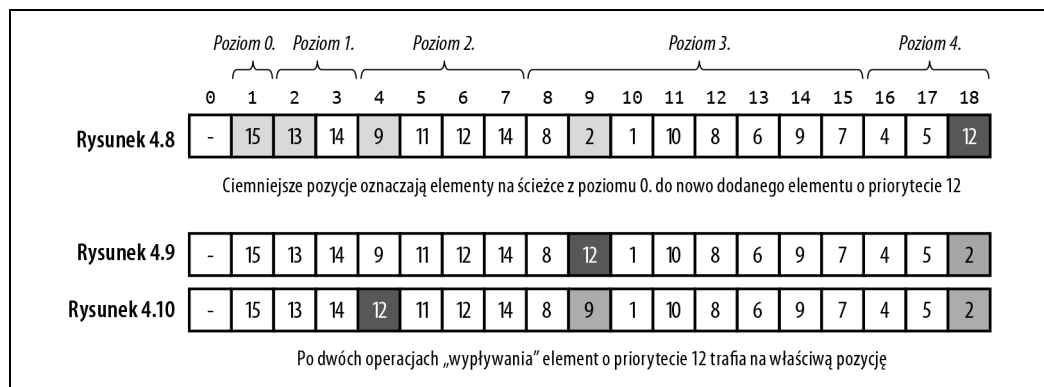
        self.N += 1
        self.storage[self.N] = Entry(v, p)
        self.swim(self.N)

    def swim(self, child):              ❺
        while child > 1 and self.less(child//2, child): ❻
            self.swap(child, child//2)                 ❼
            child = child//2                             ❸
```

- ❶ Funkcja `less()` określa, czy element z pozycji `storage[i]` ma priorytet niższy niż element z pozycji `storage[j]`.
- ❷ Funkcja `swap()` przestawia elementy z pozycji `i` oraz `j`.
- ❸ Pozycje od `storage[1]` do `storage[size]` przechowują elementy. Pozycja `storage[0]` nie jest używana.
- ❹ Aby dodać do kolejki element `(v, p)`, należy umieścić go w następnej pustej lokalizacji i pozwolić mu „wypłynąć” w górę.
- ❺ Funkcja `swim()` modyfikuje tablicę `storage`, aby była zgodna z właściwością uporządkowania kopca.
- ❻ Rodzic elementu z pozycji `storage[child]` znajduje się na pozycji `storage[child//2]`, gdzie `child//2` to liczba całkowita uzyskana przez zaokrąglenie w dół wyniku dzielenia `child` przez 2.
- ❼ Przestawianie elementu z pozycji `storage[child]` z jego rodzicem z pozycji `storage[child//2]`.
- ❸ Przechodzenie na następny poziom po przestawianiu elementu z pozycji `child` z jego rodzicem, gdy jest to konieczne.

Metoda `swim()` jest bardzo krótka. Element z pozycji `child` to element świeżo dodany do kolejki, natomiast `child//2` to jego rodzic (jeśli taki istnieje). Jeżeli rodzic ma niższy priorytet niż dziecko, elementy należy przestawić, a cały proces jest kontynuowany na następnych poziomach.

Na rysunku 4.18 pokazane są zmiany w tablicy storage wywołane przez operację enqueue (wartość, 12) w kopcu z rysunku 4.8. Każdy kolejny wiersz odpowiada jednemu z wcześniejszych rysunków i przedstawia elementy przestawione w tablicy storage. Ostatni wiersz reprezentuje kopiec binarny typu max spełniający właściwości struktury i uporządkowania.

Rysunek 4.18. Zmiany w tablicy storage po dodaniu elementu do kopca z rysunku 4.8

Ścieżka od elementu z najwyższego poziomu do nowo wstawionego elementu o priorytecie 12 obejmuje 5 elementów wyróżnionych kolorem na rysunku 4.18. Po 2 powtórzeniach pętli while z funkcji swim() element o priorytecie 12 jest przestawiany z rodzicem i ostatecznie trafia na pozycję storage[4]; właściwość uporządkowania kopca jest wtedy spełniona. Liczba operacji przestawiania nigdy nie jest większa niż $\log(N)$, gdzie N to liczba elementów w kopcu binarnym.

Kod z listingu 4.3 obejmuje metodę sink(), która naprawia strukturę kopca binarnego typu max po wywołaniu metody dequeue().

Listing 4.3. Implementacja kopca uzupełniona o metody dequeue() i sink()

```
def dequeue(self):
    if self.N == 0:
        raise RuntimeError ('Kolejka priorytetowa jest pusta!')

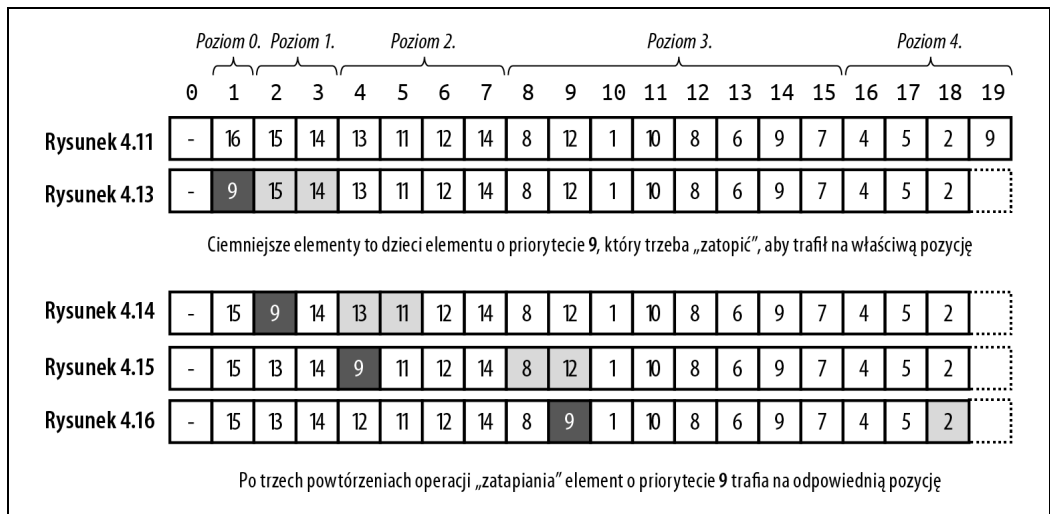
    max_entry = self.storage[1]
    self.storage[1] = self.storage[self.N]
    self.storage[self.N] = None
    self.N -= 1
    self.sink(1)
    return max_entry.value

def sink(self, parent):
    while 2*parent <= self.N:
        child = 2*parent
        if child < self.N and self.less(child, child+1):
            child += 1
        if not self.less(parent, child):
            break
        self.swap(child, parent)
        parent = child
```


- ❶ Zapisanie elementu o najwyższym priorytecie z poziomu 0.
- ❷ Zastąpienie elementu z pozycji `storage[1]` elementem z dolnego poziomu kopca. Usunięcie tego ostatniego elementu z pierwotnej lokalizacji z tablicy `storage`.
- ❸ Zmniejszenie liczby elementów *przed* wywołaniem metody `sink` dla elementu z pozycji `storage[1]`.
- ❹ Zwrócenie wartości powiązanej z elementem o najwyższym priorytecie.
- ❺ Kontynuowanie sprawdzania tak długo, jak długo rodzic ma dziecko.
- ❻ Wybranie prawego dziecka, jeśli istnieje i jest większe niż lewe dziecko.
- ❼ Jeśli rodzic (`parent`) *nie* jest mniejszy niż dziecko (`child`), właściwość uporządkowania kopca jest spełniona.
- ❽ Przeszwanie elementów, jeśli jest to konieczne, i dalsze „zatapianie” elementu z dzieckiem (`child`) jako nowym rodzicem (`parent`).

Na rysunku 4.19 pokazane są zmiany w tablicy `storage` spowodowane przez wywołanie `dequeue()` dla początkowego kopca binarnego typu `max` z rysunku 4.11. Pierwszy wiersz na rysunku 4.19 przedstawia tablicę z 19 elementami. W drugim wierszu ostatni element z kopca (o priorytecie 9) jest przestawiany i trafia na pozycję pierwszego elementu kopca binarnego typu `max`, co narusza właściwość uporządkowania kopca. Ponadto kopiec zawiera teraz tylko 18 elementów, ponieważ jeden element został usunięty.

Rysunek 4.19. Zmiany w tablicy `storage` po wywołaniu metody `dequeue()` dla kopca z rysunku 4.11

Po trzech kolejnych iteracjach pętli `while` w metodzie `sink()` element o priorytecie 9 trafia na właściwą pozycję i właściwość uporządkowania kopca jest spełniona. W każdym wierszu pierwszym wyróżnionym elementem jest ten o priorytecie 9, a elementy z ciemnym tłem po prawej stronie to jego dzieci. Gdy priorytet rodzica (9) jest mniejszy niż przynajmniej jednego z dzieci, rodzica trzeba „zatopić”, przestawiając z dzieckiem o wyższym priorytecie. Liczba przestawień nigdy nie jest większa niż $\log(N)$.

Metoda `sink()` jest trudna do zwizualizowania, ponieważ (inaczej niż w metodzie `swim()`) nie występuje tu prosta ścieżka. W końcowej reprezentacji tablicy `storage` na rysunku 4.19 widać, że wyróżniony element o priorytecie 9 ma tylko jedno dziecko (wyróżnione ciemniejszym tłem; priorytet 2). Po zakończeniu wykonywania metody `sink()` wiadomo, że „zatapiany” element albo dotarł na pozycję p i nie ma dzieci (ponieważ $2 \cdot p$ jest nieprawidłowym indeksem w tablicy `storage`, bo jest większe niż N), albo ma priorytet większy lub równy (nie mniejszy) względem większego z dzieci.

Kolejność wykonywania instrukcji w metodzie `dequeue()` jest *krytyczna*. Przede wszystkim musisz zmniejszyć N o 1 przed wywołaniem `sink(1)`. W przeciwnym razie metoda `sink()` mylnie przyjmie, że indeks z tablicy `storage` odpowiadający elementowi właśnie usuniętemu z kolejki *nadal jest częścią kopca*. W kodzie widać, że do `storage[N]` przypisywana jest wartość `None`; dzięki temu usunięty element nie zostanie błędnie uznany za część kopca.

Jeśli chcesz się przekonać, że kod metody `dequeue()` jest poprawny, rozważ jego działanie dla kopca zawierającego tylko jeden element. Metoda `dequeue()` pobierze `max_entry` i przypisze 0 do N przed wywołaniem metody `sink()`, która nie wykona żadnych operacji, ponieważ $2 \cdot 1 > 0$.

Podsumowanie

Kopiec binarny pozwala opracować wydajną implementację kolejki priorytetowej. Istnieje wiele algorytmów, opisanych na przykład w rozdziale 7., które bazują na kolejkach priorytetowych.

- Dodawanie do kolejki elementu (wartość, priorytet) (metoda `enqueue()`) ma złożoność $O(\log N)$.
- Usuwanie z kolejki elementu o najwyższym priorytecie (metoda `dequeue()`) ma złożoność $O(\log N)$.
- Liczbę elementów w kopcu można podać w czasie $O(1)$.

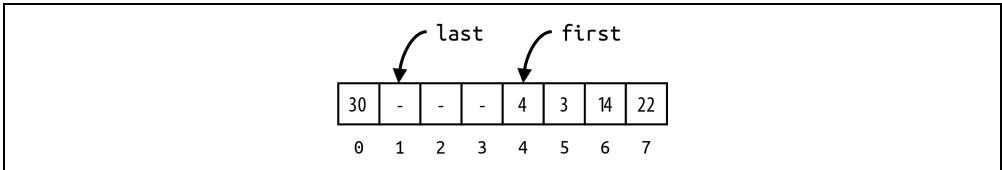
W tym rozdziale skupiłem się wyłącznie na kopcach binarnych typu `max`. Wystarczy wprowadzić jedną drobną zmianę, aby uzyskać *kopiec binarny typu min*, gdzie bardziej priorytetowe elementy mają mniejsze wartości priorytetu. Takie kopce będą potrzebne w rozdziale 7. Na listingu 4.2 wystarczy zmodyfikować metodę `less()` i użyć w niej operatora większości (`>`) zamiast mniejszości (`<`). Reszta kodu pozostaje taka sama.

```
def less(self, i, j):  
    return self.storage[i].priority > self.storage[j].priority
```

Choć kolejka priorytetowa może stawać się większa lub mniejsza, w implementacji bazującej na kopcu określona jest początkowa wielkość M , co pozwala zapisać $N < M$ elementów. Gdy kopiec jest pełny, do kolejki priorytetowej nie można dodać kolejnych elementów. Można jednak automatycznie zwiększać (i zmniejszać) tablicę na dane, podobnie jak w rozdziale 3. Dopóki stosujesz geometryczną zmianę rozmiaru, która polega na podwajaniu rozmiaru tablicy na dane po jej zapełnieniu, ogólny zamortyzowany koszt wykonywania metody `enqueue()` będzie równy $O(\log N)$.

Ćwiczenia

1. Można użyć tablicy storage o stałej wielkości do wydajnego zaimplementowania kolejki, tak aby operacje enqueue() i dequeue() miały złożoność $O(1)$. Ta technika jest nazywana *kolejką cykliczną* i zastosowane jest w niej nowatorskie podejście polegające na tym, że pierwsza wartość w tablicy nie zawsze jest zapisana na pozycji storage[0]. Zamiast tego należy aktualizować pola first (indeks najstarszej wartości w kolejce) i last (indeks, pod którym należy umieścić w kolejce następną dodawaną wartość), jak ilustruje to rysunek 4.20.

Rysunek 4.20. Używanie tablicy jako kolejki cyklicznej

Gdy dodajesz wartości do kolejki i je pobierasz, musisz starannie modyfikować wspomniane pola. Warto śledzić wartość N , czyli liczbę elementów już zapisanych w kolejce. Czy potrafisz dokończyć implementację z listingu 4.4 i zapewnić, że operacje będą wykonywane w stałym czasie? W kodzie użyj operatora modulo, %.

Listing 4.4. Dokończ implementację kolejki cyklicznej w klasie Queue

```
class Queue:
    def __init__(self, size):
        self.size = size
        self.storage = [None] * size
        self.first = 0
        self.last = 0
        self.N = 0

    def is_empty(self):
        return self.N == 0

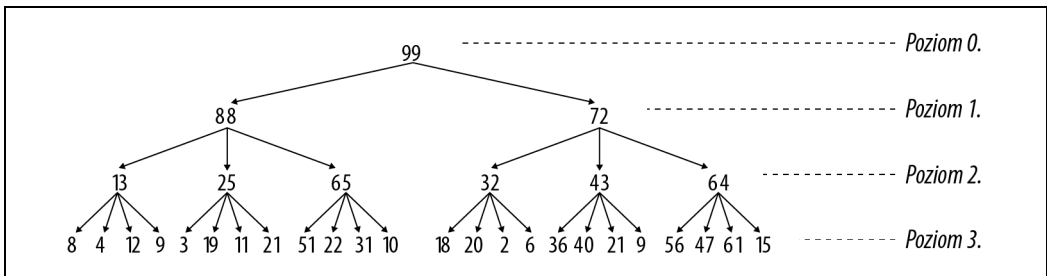
    def is_full(self):
        return self.N == self.size

    def enqueue(self, item):
        """Jeśli kolejka nie jest pełna, metoda enqueue ma złożoność  $O(1)$ ."""

    def dequeue(self):
        """Jeśli kolejka nie jest pełna, metoda dequeue ma złożoność  $O(1)$ ."""
```

2. Wstaw $N = 2^k - 1$ elementów rosnąco do pustego kopca binarnego typu max o wielkości N . Czy na podstawie analizy uzyskanej tablicy (z pominięciem nieużywanego indeksu 0) potrafisz przewidzieć indeksy największych k wartości w tablicy na dane? Czy jeśli wstawisz N elementów malejąco do pustego kopca binarnego typu max, to czy możesz przewidzieć indeksy *wszystkich* N wartości?
3. Dane są dwa kopce binarne typu max o wielkościach M i N . Zaprojektuj algorytm, który zwraca tablicę o wielkości $M + N$, zawierającą uporządkowane rosnąco elementy z obu kopców. Algorytm ma działać w czasie $O(M \log M + N \log N)$. Wygeneruj tabelę z czasami wykonywania algorytmu, aby uzyskać empiryczny dowód na jego działanie.

- Użyj kopca binarnego typu max, aby znaleźć k najmniejszych wartości w kolekcji N elementów w czasie $O(N \log k)$. Wygeneruj tabelę z czasami wykonywania algorytmu, aby uzyskać empiryczny dowód na jego działanie.
- W kopcu binarnym typu max każdy rodzic ma dwoje dzieci. Rozważ inną strategię, którą nazywałem tu *kopiec silnia*; pierwszy element ma w niej dwoje dzieci, każde z tych dzieci ma troje dzieci (wnuków), każdy z wnuków ma czworo dzieci itd., jak ilustruje to rysunek 4.21. Na każdym kolejnym poziomie elementy mają o jedno dziecko więcej. Nadal obowiązują tu właściwości struktury i uporządkowania kopca. Opracuj implementację, zapisując kopiec silnia w tablicy. Udowodnij empirycznie, że wydajność takiej struktury jest niższa niż kopca binarnego typu max. Klasyfikacja złożoności czasowej jest tu bardziej skomplikowana, ale powinno udać Ci się stwierdzić, że złożoność wynosi tu $O(\log N / \log(\log N))$.

Rysunek 4.21. Nowa struktura — kopiec silnia

- Użyj strategii geometrycznego zwiększania rozmiaru z rozdziału 3., aby rozbudować implementację PQ z tego rozdziału i automatycznie zmieniać wielkość tablicy na dane, podwajając ją, gdy jest pełna, i zmniejszając o połowę, gdy jest zapełniona w $\frac{1}{4}$.
- Iterator kopca bazującego na tablicy powinien zwracać wartości w kolejności, w jakiej byłyby pobierane z kolejki, ale bez modyfikowania samej tablicy (ponieważ iterator nie powinien mieć efektów ubocznych). Nie da się jednak łatwo uzyskać takiego efektu, ponieważ pobieranie wartości z kolejki zmienia strukturę kopca. Jednym z rozwiązań jest utworzenie funkcji generatora i terator (pq), która przyjmuje kolejkę priorytetową, pq , i tworzy odrębną kolejkę priorytetową $pqit$, której wartościami są indeksy w tablicy na dane ($storage$) kolejki pq , a priorytety są równe priorytetom powiązanych wartości. Kolejka $pqit$ powinna bezpośrednio używać tablicy $storage$ kolejki pq do pobierania zwracanych elementów, ale bez modyfikowania zawartości tej tablicy. Uzupełnij pokazaną poniżej implementację, która zaczyna od wstawienia do kolejki $pqit$ indeksu 1, odpowiadającego elementowi o najwyższym priorytecie z pq . Dokończ pętlę `while`:

```
def iterator(pq):
    pqit = PQ(len(pq))
    pqit.enqueue(1, pq.storage[1].priority)

    while pqit:
        idx = pqit.dequeue()
        yield (pq.storage[idx].value, pq.storage[idx].priority)
    ...
```

Dopóki pierwotna kolejka pq nie zostanie zmodyfikowana, iterator będzie zwracał każdą wartość zgodnie z priorytetami.

:złożoność $O(N)$, 100

A

adresowanie otwarte, 78, 79
adresowanie otwarte, 90
algorytm, 13
algorytm Bellmana-Forda, 210
algorytm Dijkstry, 202

- złożoność czasowa, 207

algorytm Floyd-Warshalla, 214
algorytm pucharowy, 26, 30
algorytm timsort, 139
algorytmy aproksymacyjne, 227
algorytmy probabilistyczne, 228
algorytmy rozproszone, 227
algorytmy równoległe, 227
analiza asymptotyczna, 37, 43
analiza wydajności, 84
ASCII, 64

B

binarne drzewo poszukiwań, 149

C

ciąg Fibonacciego, 124
czas wykonania, 15, *Patrz także* złożoność czasowa
czas wykonywania, 21

D

dopasowywanie do krzywej, 57
drzewo AVL, 161

drzewo binarne, 144

- analiza wydajności, 168
- jako kolejka priorytetowa, 170
- jako tablica symboli, 169
- samoorganizujące się, 161

drzewo binarne poszukiwań, 148

- analiza wydajności, 159
- przechodzenie, 157
- szukanie wartości, 153
- usuwanie wartości, 154

działanie algorytmu Dijkstry, 207
działanie algorytmu pucharowego, 30
dziel i rządź, 124

F

FIFO (ang. first in, first out), 95
funkcje haszujące, 65, 90

G

geometria obliczeniowa, 227
graf, 178, 222
graf nieskierowany, 178
graf skierowany, 178
graf ważony, 178
grafy nieskierowane, 179
grafy skierowane, 179, 193
grafy ważone, 180
grafy z wagami krawędzi, 199

H

haszowanie, 61, 73, 82
haszowanie doskonałe, 86, 90

I

implementacja kolejki, 225
implementacja kolejki priorytetowej, 226
implementacja kopca, 226
implementacja stosu, 224
indeksowana kolejka priorytetowa typu min,
222, 223
iterador, 89

K

klasa Node, 96
klasa Queue, 96
klasy złożoności, 37, 41, 54, 55
kolejka, 221, 223
implementacja, 225
kolejka priorytetowa, 98, 170, 221, 223
implementacja, 226
kolejki priorytetowe, 95
kolizje, 68
kopce binarne typu max, 101
kopiec, 101
implementacja, 226
kopiec binarny typu max
implementacja, 110
reprezentacja tablicowa, 109
usuwanie wartości, 106
wstawianie elementu, 104

L

lista powiązana, 90
lista sąsiedztwa, 192
listy powiązane, 71, 73
usuwanie elementu, 76
lokalizacja szukanej wartości, 51

M

macierz sąsiedztwa, 192
metoda łańcuchowa, 73, 78, 79, 90
metoda najmniejszych kwadratów, 57
mnożenie liczb, 40
model kwadratowy, 41
model liniowy, 41

N

najkrótsze ścieżki, 211
notacja dużego O, 37

P

pary klucz-wartość, 61, 67
problem najkrótszych ścieżek, 211
prognozowanie wydajności, 38
programowanie dynamiczne, 227
próbkiowanie liniowe, 68, 73
przechodzenie drzewa binarnego, 157
przeszukiwanie ukierunkowane, 191
przeszukiwanie w głąb, 181, 191
przeszukiwanie wszerz, 187, 191
przypadek optymistyczny, 19, 24
przypadek pesymistyczny, 19, 24

R

rekurencja, 124
rekurencyjna struktura danych, 144

S

samoorganizujące się drzewa binarne, 161
skrót, 65
słownik, 63
sortowanie
algorytm timsort, 139
sortowanie przez kopcowanie, 135
sortowanie przez przestawianie, 118
sortowanie przez scalanie, 129
sortowanie przez wstawianie, 122
analiza wydajności, 123
sortowanie przez wybieranie, 119
analiza wydajności, 123
sortowanie szybkie, 132
sortowanie topologiczne grafu skierowanego,
198
stos, 221, 223
implementacja, 224
struktury danych, 10

T

- tablica, 15
- tablica symboli, 61, 221, 223
- tablica symboli, 169
- tablica z haszowaniem, 67, 79
  - analiza wydajności, 84
  - czas dostępu, 83
  - czas tworzenia, 83
  - iteracyjne pobieranie elementów, 88
  - zwiększanie rozmiaru, 80
- tablice symboli, 90
- tworzenie kopca binarnego, 110
- typ danych dict, 223
- typ danych list, 222
- typ danych set, 224
- typ danych tuple, 222
- typ dict, 63
- typy abstrakcyjne danych, 10
- typy wbudowane, 222

W

- współczynnik wypełnienia tablicy, 79
- wydajność, 18, 22, 31, 38, 44, 77, 123, 159
- wydajność kopca, 101
- wydajność typów danych, 223
- wyszukiwanie binarne, 49
- wyznaczanie najkrótszych ścieżek, 212

Z

- zbiór, 221, 223
- zliczanie kluczowych operacji, 17
- zliczanie wszystkich bajtów, 47
- zliczanie wszystkich operacji, 46
- złożoność czasowa, 32, 33
- złożoność kwadratowa, 121
- złożoność $O(\log N)$, 100
- złożoność $O(N \log N)$, 138
- złożoność pamięciowa, 32, 33
- znajdowanie dwóch największych wartości, 23
- znajdowanie największej wartości, 16

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion

Algorytmy: oto, co najważniejsze w erze informacji!

Doskonałe opanowanie dowolnego języka programowania nie wystarczy do tego, aby stać się świetnym programistą czy deweloperem. Konieczne jest również zdobycie praktycznej wiedzy dotyczącej algorytmów. Oznacza to, że aby pisać lepszy kod, podczas rozwiązywania rzeczywistych problemów trzeba umieć korzystać z algorytmów, włączając w to ich budowanie, modyfikację i implementację. Niezależnie od tego, jaką dziedziną informatyki się zajmujesz, biegłość w posługiwaniu się algorytmami w wymierny sposób ułatwi Ci pracę i poprawi jej rezultaty.

Ta książka jest przystępnym wprowadzeniem do wiedzy o algorytmach wraz z przykładami implementacji napisanymi w Pythonie. Oprócz praktycznego omówienia algorytmów znalazło się tu wyjaśnienie takich pojęć jak klasy złożoności czy analiza asymptotyczna. Dokładnie omówiono także najważniejsze algorytmy, w tym różne sposoby haszowania, sortowania czy przeszukiwania. Tam, gdzie to niezbędne, wprowadzono struktury danych języka Python. Z poradnika programiści i testerzy dowiedzą się, w jaki sposób wykorzystywać algorytmy do pomysłowego rozwiązywania problemów obliczeniowych. Zrozumienie treści ułatwiają ciekawe materiały wizualne i ćwiczenia utrwalające, które pozwolą na przetestowanie zdobytej wiedzy w praktyce.

W książce między innymi:

- podstawowe algorytmy wykorzystywane w inżynierii oprogramowania
- standardowe strategie wydajnego rozwiązywania problemów
- cena złożoności czasowej kodu z wykorzystaniem notacji dużego O
- praktyczne stosowanie algorytmów z wykorzystaniem bibliotek i struktury danych Pythona
- główne zasady działania ważnych algorytmów

George Heineman jest naukowcem i wykładowcą akademickim. Od ponad 20 lat zajmuje się inżynierią oprogramowania i algorytmiką. Jest autorem i współautorem książek technicznych, często też prowadzi szkolenia dotyczące stosowania algorytmów. Ma nietypową pasję: łamigłówek. Jest twórcą odmiany sudoku Sujiken® i Trexagon.

 Helion	<i>Sprawdź nasze szkolenia!</i>	KOD KORZYŚCI <i>Sięgnij po więcej!</i>	
helion.pl	SZKOLENIA		
HELION SA ul. Kosciuszki 1c 44-100 Gliwice tel. 32 230 98 63 helion@helion.pl	 AKADEMIA IT & BUSINESS		
	HELIONSZKOLENIA.PL	ISBN 978-83-283-8799-7	
		 9 788328 387997	
INFORMATYKA W NAJLEPSZYM WYDANIU			Cena: 59,00 zł